

ГОМЕЛЬСКАЕ ПАСОЖЖА У X-XVI СТ.СТ.

В. Цацарын

Письмовыя крыніцы, што ўтрымліваюць сведчанні аб тэрыторыі Гомельскага Пасожжа X-XVI ст. нешматлікія, а паведамленні іх лаканічныя. Упершыню гарады Пасожжа ўпамінаюцца ў летапісах у сярэдзіне XII ст. (Гомель пад 1142, Чачэрск-1159). Аднак хутчэй за ўсё на дадзенай тэрыторыі гарады існавалі і ране.

Як вядома, Гомельскае Пасожжа было заселена плямёнамі радзімічаў. Натуральна, што яны мелі свае апорныя кропачныя пункты, якія з цягам часу «збіралі» з акругі рамеснікаў і гандляроў. Археалагічныя раскопкі, праведзеныя ў Гомелі і Чачэрску сведчаць, што гэтыя населеныя пункты сталі паселішчамі гарадскога тыпу не пазней за X ст. Аднак ні Гомель, ні Чачэрск не сталі цэнтрамі буйных княстваў. У XII ст. яны ўвайшлі ў склад Чарнігаўскага княства, дзе адыгрывалі ланолі значныя ролі: былі цэнтрамі валасцей, а ў Гомелі з 1160-х г.г. існаваў удзельны княскі стол. Геаграфічнае становішча абодвух гарадоў на гандлёвым шляху па Сажу, але крыху ўбаку ад княскіх усобіц, спрыяла іх эканамічнаму развіццю. Да сярэдзіны XIII ст. Гомель быў буйным, па мерках Еўропы таго часу, горадам, плошчай 45-50 га. Нашэсце мангола-татараў у сярэдзіне XIII ст. прынесла Гомельскаму Пасожжы вялікія Разбурэнні, матэрыяльныя і людскія страты.

У 50-70 г.г. XIV ст. Пасожжа ўвайшло ў склад ВКЛ. Новая дзяржава забяспечыла эканамічнае развіццё, а яе федэратыўная структура-некаторую палітычную аўтаномію былому Чарнігаўскаму княству. Гомель і Чачэрск сталі цэнтрамі гаспадарскіх (вялікакняскіх) старастваў і належалі розным уладальнікам. Аднак вялікія людскія страты, панесеныя падчас мангола-татарскага нашэсця не дазволілі хутка развіваць рамесствы і гандаль. Развіццё адбывалася, але павольна. Так, Гомель не дасягнуў такога эканамічнага значэння, якое ён меў напачатку XIII ст. Да таго ж памежнае становішча Пасожжа прывяло да таго, што амаль усё XVI ст. на гэтых землях адбываліся войны паміж ВКЛ і Маскоўскай дзяржавай, набегі крымскіх татараў, што не спрыяла росту эканомікі гарадоў.

У сельскай мясцовасці адбывалася запрыгоньванне сялян. Несвабодныя сяляне існавалі на гэтых землях яшчэ ў часы Кіеўскай Русі, аднак падчас мангола-татарскага нашэсця дэмаграфічнае становішча значна пагоршылася. Прывілей 1447 г. пачаў юрыдычнае запрыгоньванне сялян у ВКЛ. Лічыцца, што гэты працэс завяршыўся з прыняццем Статута 1588

Вывучэнне гісторыі Гомельскага Пасожжа эпохі сярэднявечча навінна праводзіцца. Гэта «затушоўвае» адно з «белых плямаў» гісторыі Беларусі і садзейнічае развіццю краязнаўчых ведаў.